Centre of expertise on child sexual abuse

Cynllun peilot ar gyfer Rhaglen Arweinwyr Ymarfer CPRh yng Ngwasanaethau Camddefnyddio Sylweddau Oedolion

Adroddiad gwerthuso – crynodeb gweithredol

Medi 2020

Berni Graham

Cydnabyddiaethau

Hoffwn ddiolch i'r holl bobl a gymerodd ran yn y gwerthusiad hwn drwy roi eu hamser a rhannu eu profiadau a'u barn. Hoffwn ddiolch yn benodol i Anna Glinski, hwylusydd y rhaglen o'r Ganolfan CSA, a Nicola Wendel, Ellie Reed a Micky Browne o Change Grow Live am eu cymorth hanfodol i gynnal y gwerthusiad hwn.

Ynglŷn â'r awdur

Mae Berni Graham yn ymgynghorydd ymchwil a hyfforddwraig annibynnol, gyda dros 40 mlynedd o brofiad yn y sector cyhoeddus ac nid-er-elw yn y DU. Mae gyrfa ymchwil hirfaith Berni yn cwmpasu meysydd iechyd, gofal cymdeithasol, anabledd a llesiant. Gyda Louca-Mai Brady, mae hi'n gyd-awdur y gyfrol *Social Research with Children and Young People: A Practical Guide, published by Policy Press in 2018.*

Gair am y Ganolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol

Mae'r Ganolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol (Canolfan CSA) yn dymuno gweld plant yn cael byw'n rhydd rhag bygythiad a niwed cam-drin rhywiol. Ein nod yw lleihau effaith cam-drin plant yn rhywiol drwy gamau atal gwell ac ymateb gwell.

Rydym ni'n dîm amlddisgyblaethol, sy'n cael ei ariannu gan y Swyddfa Gartref a'i gynnal gan Barnardo's, ac rydym yn gweithio'n agos â phartneriaid allweddol o sefydliadau academaidd, awdurdodau lleol, iechyd, addysg, yr heddlu a'r sector gwirfoddol. Fodd bynnag, rydym ni'n annibynnol a byddwn yn herio unrhyw rwystrau, rhagdybiaethau, tabŵau a ffyrdd o weithio sy'n ein hatal rhag cynyddu ein dealltwriaeth a gwella ein hagwedd at gam-drin plant yn rhywiol.

Er mwyn mynd i'r afael â cham-drin plant yn rhywiol, mae'n rhaid i ni ddeall beth sy'n ei achosi, ei gwmpas, graddfa ac effaith. Gwyddom lawer am gam-drin plant yn rhywiol ac rydym wedi gwneud cynnydd i ymdrin â hyn, ond mae nifer o fylchau yn ein gwybodaeth a'n dealltwriaeth o hyd sy'n cyfyngu pa mor effeithiol yr eir i'r afael â'r mater.

Crynodeb gweithredol

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau gwerthusiad o raglen beilot i ddatblygu 'Arweinwyr Ymarfer' ym maes cam-drin plant yn rhywiol o fewn sefydliad trydydd sector sy'n cynorthwyo oedolion ag anghenion cymorth oherwydd dibyniaeth ar alcohol a/neu gyffuriau - sydd, yn ôl yr hyn a awgrymir gan ymchwil, yn fwy tebygol o fod wedi cael eu cam-drin yn rhywiol yn ystod eu plentyndod.

Rhaglen Arweinwyr Ymarfer y CSA yng ngwasanaethau camddefnyddio sylweddau oedolion

Cafodd fersiwn cynharach o Raglen Arweinwyr Ymarfer y CSA ei ddylunio gan y Ganolfan arbenigedd ar gam-drin plant (Canolfan CSA) i'w ddefnyddio gyda gweithwyr cymdeithasol yng ngwasanaethau plant awdurdodau lleol. Cafodd y fersiwn diwygiedig o'r rhaglen sy'n cael ei werthuso yn yr adroddiad hwn ei ddatblygu ar y cyd â Change Grow Live (CGL), elusen genedlaethol fawr sy'n bennaf yn cefnogi oedolion ag anghenion cymorth oherwydd dibyniaeth ar alcohol a/neu gyffuriau. Yr oedd CGL yn awyddus i fod yn rhan o'r rhaglen hon er mwyn gwella gwasanaethau ymhellach ar gyfer pobl y tu hwnt i'w gynnig craidd; roedd yn ystyried hyn yn gyfle i ddysgu beth oedd ei angen i wneud pethau'n well.

Yr oedd y rhaglen beilot yn anelu at:

- gwella ymwybyddiaeth o ddealltwriaeth ymysg staff CGL am gam-drin plant yn rhywiol (CSA) a 'r cysylltiadau sydd wedi'u canfod rhwng hynny â chamddefnyddio sylweddau, problemau iechyd meddwl, a thrafferthion eraill pan yn oedolion
- annog staff CGL i ofyn i ddefnyddwyr gwasanaeth fel mater o drefn a ydynt wedi cael eu cam-drin yn rhywiol pan yn blant, a chymhwyso staff i ymateb yn briodol pan gaiff camdriniaeth ei datgelu
- cipio dysgu newydd er mwyn cyfrannu at welliant parhaus yn null gweithredu sefydliadol CGL o ran CSA, a chodi ymwybyddiaeth ar draws y sefydliad o werth ffocws cynyddol ar ymwybyddiaeth o gamdriniaeth o'r fath
- darparu dysgu ar gyfer Canolfan CSA o ran cymhwyso rhaglen o'r fath i sefydliad trydydd sector cenedlaethol mawr ac amlweddog.

Roedd y rhaglen yn cynnwys dau brif faes: cyfres o sesiynau hyfforddi manwl ar gyfer nifer fechan o staff CGL, a gyflwynwyd gan hwylusydd o'r Ganolfan CSA; a chymorth i'r staff hyn ddod yn Arweinwyr Ymarfer CSA o fewn CGL, fel y gallent gymhwyso'r dysgu o'r hyfforddiant i'w hymarfer eu hunain a rhaeadru negeseuon allweddol i'w cydweithwyr, eu timau a'u rheolwyr.

Gwerthuso'r cynllun peilot

Cynhaliwyd gwerthusiad gan werthuswr allanol a gomisiynwyd gan y ganolfan CSA ar derfyn y rhaglen beilot i archwilio'i dull gweithredu, asesu cynnydd tuag at gyflawni ei hamcanion a chanfod dysgu o ran ei datblygiad yn y dyfodol a'i gallu i gael ei hailadrodd. Y prif gwestiynau gwerthuso oedd:

- Pa mor briodol ac effeithiol oedd dyluniad, dulliau, cyflwyniad a chynnwys yr hyfforddiant?
- Pa wahaniaeth a wnaeth y rhaglen i ddealltwriaeth, sgiliau ac ymarfer yr Arweinwyr Ymarfer a'u timau? Beth fu'r prif alluogwyr a'r heriau o ran cymhwyso'r dysgu'n ymarferol a'i rannu gyda chydweithwyr?
- A oes unrhyw arwyddion cynnar o newidiadau yn null gweithredu, strategaethau a darpariaeth gwasanaeth CGL ynghylch y mater hwn?
- Pa ddysgu a ddaeth i'r amlwg ar gyfer mynd i'r afael ag unrhyw heriau a wynebwyd, yn enwedig os bydd y model hwn yn cael ei ailadrodd a/neu y cyflwynir y rhaglen yn ehangach?

Defnyddiodd y gwerthusiad gymysgedd o ddulliau a oedd yn cynnwys:

- dau grŵp ffocws gyda'r Arweinwyr Ymarfer ar ddiwedd y rhaglen
- cyfweliadau un-i-un gyda hwylusydd y rhaglen a thri Arweinydd Cenedlaethol CSA yn CGL
- cyfweliadau un-i-un gyda thri defnyddiwr gwasanaeth a fu'n ymwneud â'r rhaglen
- dadansoddiad o bedwar arolwg a gynhaliwyd gan CGL cyn ac ar ôl y rhaglen, o holiaduron cyn ac ar ôl yr hyfforddiant a lenwyd gan yr Arweinwyr Ymarfer, ac o adborth ysgrifenedig gan 10 Arweinydd Ymarfer.

Prif ganfyddiadau

Canfu'r gwerthusiad fod y rhaglen yn hynod briodol ar gyfer sefydliad fel CGL, gan weithio'n bennaf gydag oedolion a oedd ag anghenion cymorth o ran cyffuriau neu alcohol a/neu broblemau iechyd meddwl.

Profodd cydweithio agos ar y dechrau ac yn barhaus rhwng uwch bersonél yn CGL a hwylusydd Canolfan CSA yn hanfodol o ran datblygu'r rhaglen a'i rhoi ar waith, gan sicrhau ei bod yn cwrdd ag anghenion y sefydliad.

Canfu'r gwerthusiad dystiolaeth sylweddol o effaith y rhaglen ar wybodaeth a hyder y rhai a gymerodd ran wrth siarad am CSA gyda defnyddwyr gwasanaeth yn ogystal â newidiadau yn eu hagweddau a'u sgiliau. Yr oedd yn ymddangos fod y rhain wedi golygu newidiadau sylweddol o ran ymarfer, yn enwedig ymysg Arweinwyr Ymarfer CSA eu hunain ond hefyd ymysg y staff o'u cwmpas a oedd, erbyn diwedd y rhaglen, yn dechrau holi defnyddwyr gwasanaeth am CSA fel mater o drefn. Hefyd, dywedodd Arweinwyr Ymarfer CSA eu bod wedi derbyn nifer gynyddol o ddatgeliadau am CSA gan gynnwys gan bobl a oedd wedi defnyddio'r gwasanaeth am flynyddoedd a heb ddatgelu hynny'n flaenorol.

Mae'r canfyddiadau hyn yn dangos fod y dull gweithredu newydd hwn o ran holi defnyddwyr gwasanaeth fel mater o drefn am eu profiad o gamdriniaeth rywiol pan yn blant yn briodol ac yn ddefnyddiol, ac yn tynnu sylw at werth posibl y rhaglen hon i sefydliadau sy'n gweithio mewn meysydd tebyg.

Dangosodd y gwerthusiad ei bod yn bwysig i'r Ganolfan CSA ddeall strwythur a chefndir pob sefydliad y mae'n cydweithio ag ef. Mae sefydliadau cenedlaethol, yn enwedig, yn ymateb i anghenion amrywiol mewn gwahanol rannau o'r wlad, ac yn wynebu trefniadau comisiynu a chyfrifoldebau niferus.

Bu i'r gwerthusiad hefyd ddatgelu rhai o'r heriau sy'n gysylltiedig â chynnal cynllun peilot ar raglen mor uchelgeisiol o fewn sefydliad mawr, amrywiol, a thynnodd sylw at bwysigrwydd datblygu strategaeth a fframwaith polisi eang er mwyn gyrru a gwreiddio newid eang hirdymor o ran agweddau ac ymarfer.

Dylunio, dull, cyflwyno a chynnwys yr hyfforddiant

Mae'r dystiolaeth o'r gwerthusiad yn dangos fod dyluniad, cynnwys a dulliau'r rhaglen yn gwbl briodol ar gyfer ymarferwyr yn y maes hwn a'u defnyddwyr gwasanaeth. Darparodd y gwerthusiad ddysgu defnyddiol ar gyfer Canolfan CSA o ran gwelliant parhaus y rhaglen mewn gwahanol sectorau.

Manteisiodd y rhaglen ar ymchwil flaenorol a gynhaliwyd gan y Ganolfan CSA, ac ar wybodaeth ac arbenigedd helaeth hwylusydd y rhaglen. Yr oedd y pynciau yr ymdriniwyd â hwy a'r dulliau cyflwyno yn addas i'r pwnc ac i'r rhai a oedd yn cymryd rhan yn y rhaglen, a oedd yn dod o ystod o leoliadau, yn meddu ar amrywiol gymwysterau a theitlau swyddi ac yn hynod brofiadol a medrus. Yr oedd y gymysgedd o wybodaeth ymchwil a dysgu o ymarfer yn cynnal y cydbwysedd cywir, a phrofodd lleisiau defnyddwyr gwasanaeth yn hanfodol o ran darbwyllo Arweinwyr Ymarfer am yr angen i flaenoriaethu a chychwyn gofyn i bobl yn uniongyrchol am CSA.

Yr oedd natur fyfyriol ac ailadroddol y rhaglen, gyda'r hyfforddiant yn ymestyn dros 10 mis, yn golygu y gellid ehangu a dyfnhau pynciau i ymateb i faterion a godwyd gan gyfranogwyr, ac yr oedd hyn yn rhoi'r atgyfnerthiad a'r cyfleoedd ymarfer oedd eu hangen arnynt i dorri drwy eu rhwystrau eu hunain i ofyn i ddefnyddwyr gwasanaeth am CSA.

Effaith ar ddealltwriaeth, sgiliau ac ymarfer Arweinwyr Ymarfer CSA a'u timau

Er gwaethaf eu harbenigedd proffesiynol presennol, dywedodd Arweinwyr Ymarfer CSA eu bod wedi dysgu llawer iawn am raddfa a natur CSA, a'i berthynas â chamddefnyddio sylweddau, trafferthion iechyd meddwl, salwch corfforol, esgeulustod personol a materion eraill.

Teimlai'r Arweinwyr Ymarfer yn fwy ymwybodol o faint profiad defnyddwyr gwasanaeth o CSA yn ogystal â'r ffyrdd amrywiol yr oedd hyn wedi effeithio ar fywydau defnyddwyr gwasanaeth. Yn y cyd-destun hwn, yr oeddynt yn cydnabod eu bod yn y gorffennol wedi derbyn rhai mythau cyffredin ynghylch CSA, yn bennaf y bydd pobl yn datgelu pan fyddant yn barod. Yr oeddynt yn gwerthfawrogi gweld y camdybiaethau hynny'n cael eu chwalu. Hyd yn oed lle yr oedd Arweinwyr Ymarfer wedi credu eu bod yn gofyn i ddefnyddwyr gwasanaeth am CSA fel mater o drefn, yr oedd cymryd rhan yn y rhaglen wedi gwneud iddynt sylweddoli eu bod yn siarad o gwmpas y pwnc yn hytrach na holi'n uniongyrchol amdano. O ganlyniad i'r hyfforddiant, teimlai Arweinwyr Ymarfer eu bod wedi'u galluogi i wneud ymholiadau am CSA fel mater o drefn, ac yn fwy hyderus i ymateb i ddatgeliadau'n briodol a chynorthwyo defnyddwyr gwasanaeth yn dilyn datgelu.

Mae canfyddiadau'r gwerthusiad hefyd yn awgrymu fod dealltwriaeth newydd Arweinwyr Ymarfer wedi treiddio'n ddigon dwfn i gael ei wreiddio yn eu hymarfer unigol, a bod y model hyfforddiant o'r herwydd yn effeithiol o ran creu newid o ran agwedd ac ymarfer.

Yn ogystal, bu modd i'r Arweinwyr Ymarfer rannu eu dysgu gyda llawer o gydweithwyr, ac yr oedd rhai ohonynt hefyd yn dechrau gofyn i ddefnyddwyr gwasanaeth am CSA fel mater o drefn.

Erbyn diwedd y rhaglen, dywedodd yr Arweinwyr Ymarfer CSA eu bod wedi derbyn nifer gynyddol o ddatgeliadau am CSA gan gynnwys gan bobl a oedd wedi defnyddio'r gwasanaeth am flynyddoedd a heb ddatgelu hynny'n flaenorol. Er enghraifft, dywedodd saith o Arweinwyr Ymarfer eu bod wedi derbyn cyfartaledd o 22 o ddatgeliadau ers mabwysiadu'r dull gweithredu newydd.

Dywedodd yr Arweinwyr Ymarfer hefyd eu bod wedi cael ymatebion cadarnhaol gan ddefnyddwyr gwasanaeth a ddatgelodd, ac yn ogystal rhoddwyd sylwadau anecdotaidd am y defnyddwyr gwasanaeth hyn o ran y gwelliant yn eu hiechyd ac yn eu hymgysylltu â gwasanaethau.

Effaith ar ddull gweithredu, strategaethau a darpariaeth gwasanaeth CGL o ran CSA

Ar gyfer CGL mae'r rhaglen beilot wedi datblygu grŵp o Arweinwyr Ymarfer CSA sydd wedi ymrwymo i gymhwyso'u dysgu i'w gwaith eu hunain ac i rannu hyn gyda'u cydweithwyr. Mae hefyd wedi dangos manteision gofyn i ddefnyddwyr gwasanaeth am eu profiad o CSA fel mater o drefn. O'r herwydd mae gan y rhaglen botensial i gael effaith gadarnhaol sylweddol ar effeithlonrwydd a darpariaeth gwasanaeth CGL.

Ar yr un pryd, y mae'r cynllun peilot a'r gwerthusiad ohono wedi tynnu sylw at ddysgu pwysig ynghylch rhoi rhaglen fel hon ar waith, yn enwedig yn nhermau galluogi Arweinwyr Ymarfer i gael gafael ar gymorth sydd ar gael fel y gallant hyrwyddo'r dull gweithredu newydd o fewn eu sefydliad, a rhagweld yr effaith ar y sefydliad o dderbyn niferoedd cynyddol o ddatgeliadau.

Yr oedd Arweinwyr Ymarfer yn obeithiol y bydd y dull gweithredu newydd yn y pen draw yn helpu i leihau achosion o droi'n ôl at gamddefnyddio sylweddol a natur 'drws troi' perthynas llawer o ddefnyddwyr gwasanaeth â gwasanaethau, a chan hynny gynnal eu hadferiad hirdymor.

Ailadrodd y model a chyflwyno'r rhaglen yn ehangach

Mae'r cynllun peilot wedi creu model y gall y Ganolfan CSA ei fabwysiadu a'i addasu ar gyfer sefydliadau eraill yn y dyfodol, ac mae'r goleuni a gafwyd yn cynnwys goblygiadau ymhell y tu hwnt i CGL. Er enghraifft, mae'n eithaf posibl fod ymarferwyr mewn sefydliadau eraill yn teimlo'n hyderus eu bod eisoes yn gofyn i ddefnyddwyr gwasanaethau oedolion fel mater o drefn am eu profiadau o CSA, pan nad ydynt, mewn gwirionedd, yn gwneud hynny. Dengys hyn bwysigrwydd Rhaglen Arweinwyr Ymarfer CSA o ran gwella'r cymorth ar gyfer oedolion sydd wedi goroesi CSA.

Tynnodd y gwerthusiad sylw at werth y bartneriaeth agos a'r cyfathrebu da rhwng hwylusydd rhaglen y ganolfan CSA a CGL, a sicrhaodd bod y rhaglen yn cael ei theilwra i anghenion CGL. Yn yr un modd, datgelodd bwysigrwydd ymrwymiad parhaus tîm craidd yn CGL i ddylunio, cefnogi a gweithredu'r rhaglen o fewn y sefydliad.

Y mae'r heriau ehangach sy'n gysylltiedig â lledaenu a chyflwyno rhaglen fel hyn yn ehangach - gan sicrhau bod yr holl staff yn deall pam a sut y dylent fod yn gofyn i ddefnyddwyr gwasanaeth am CSA, a sut i gynorthwyo defnyddwyr gwasanaeth yn dilyn datgeliad - yn debygol o godi ymysg sefydliadau eraill sy'n ymgysylltu â'r rhaglen hon. Mae profiad CGL o dreialu'r rhaglen yn dangos gwerth datblygu strategaeth ledaenu ar y dechrau, er mwyn sicrhau ymwybyddiaeth o nodau a gweithgareddau'r rhaglen Gallai hyn gynnwys strategaethau arweinyddiaeth a chyfathrebu, i gynorthwyo timau i wreiddio ymholi am CSA fel mater o drefn, gan ei wneud yn ddull gweithredu safonol.

Ystyriaethau ar gyfer datblygu i'r dyfodol

Mae nifer o ystyriaethau allweddol ar gyfer datblygiad y cynllun yn y dyfodol wedi deillio o'r gwerthusiad hwn.

- Y neges gliriaf yw y dylai'r Ganolfan CSA barhau i ddatblygu'r rhaglen ac archwilio sut i'w chyflwyno'n ehangach. Heb amheuaeth, mae angen rhaglen hyfforddi sy'n galluogi sefydliadau sy'n gweithio gydag oedolion sy'n debygol o fod wedi profi CSA i gymryd agwedd ragweithiol a chefnogol i roi sylw i effaith CSA ar eu defnyddwyr gwasanaeth. Mae'r sefydliadau a allai gael budd o'r rhaglen hon yn cynnwys gwasanaethau camddefnyddio sylweddau, gwasanaethau iechyd meddwl a'r rhai sy'n gweithio gyda charcharorion neu gyn-garcharorion, pobl sydd wedi profi digartrefedd a'r rhai sy'n gadael gofal.
- Mae'n debygol y bydd angen addasu'r rhaglen ar gyfer pob sefydliad lle caiff ei chyflwyno. Fel y dangosodd y cynllun peilot, mae hyn yn debygol o alw am ymrwymiad a mewnbwn sylweddol gan y sefydliad, fel y dangoswyd gan CGL gydol cyfnod cyflwyno'r rhaglen er mwyn sicrhau ei bod yn adlewyrchu anghenion ymarferwyr a defnyddwyr gwasanaeth.
- Efallai y bydd angen cynllunio gwahanol fersiynau o'r rhaglen hyfforddi i fod yn addas ar gyfer gwahanol sefydliadau, cyd-destunau a chyllidebau - er enghraifft, gwneud y cynnwys yn haws neu'n anoddach gan ddibynnu ar ymwybyddiaeth, rolau a math o wasanaeth y cyfranogwyr. Mae'n bosibl y gallai llawer o sefydliadau ddewis cwrs sylfaenol byrrach ar gyfer ei holl staff neu'r rheolwyr yn ychwanegol at hyfforddiant hirach Arweinwyr Ymarfer y CSA Fodd bynnag, bydd angen i unrhyw ddiwygiadau i'r rhaglen gael eu treialu a'u gwerthuso.
- Dim ond un rhan o'r darlun yw'r rhaglenni hyfforddi. Mae llwyddo i gyflawni newid mewn diwylliant, gwybodaeth ac ymarfer ar draws sefydliad cyfan a gwreiddio ymholiad am CSA fel mater o drefn yn galw am ystyriaeth o gynllunio strategol (cyn cyflwyno'r hyfforddiant, yn ddelfrydol) ac ymgysylltiad effeithlon personél allweddol ar bob lefel yn y sefydliad i ddatblygu ymrwymiad a strategaethau digonol er mwyn rhoi'r dull gweithredu newydd ar waith.

Yn gyffredinol, mae cynllun peilot y Rhaglen Arweinwyr Ymarfer yng ngwasanaethau camddefnyddio sylweddau i oedolion wedi dangos gwerth datblygu dull gweithredu rhagweithiol i roi sylw i effaith CSA ymysg defnyddwyr gwasanaethau oedolion. Mae wedi dangos fod llawer mwy o ddefnyddwyr gwasanaeth yn debygol o fod wedi profi CSA nac a ddeallwyd yn flaenorol ac mae wedi dangos pwysigrwydd cydnabod maint anghenion cymorth defnyddwyr gwasanaeth. Mae'r gwerthusiad hwn wedi datgelu perthnasedd Rhaglen Arweinwyr Ymarfer y CSA i sefydliadau o'r fath, ac mae'n tynnu sylw at werth ymestyn y rhaglen i sefydliadau sy'n gweithio mewn meysydd cyffelyb.

Centre of expertise on child sexual abuse

Gellir lawrlwytho fersiwn Saesneg o'r adroddiad cyflawn yn
www.csacentre.org.uk/knowledge-in-practice/professional-development/the-practice-leads-programme

Tynnwyd y llun sydd ar y clawr drwy ddefnyddio actorion ac nid yw'n dangos sefyllfa go iawn.

Barnardo House, Tanners Lane, Barkingside, Ilford, Essex IG6 1QG
E: info@csacentre | @csacentre
www.csacentre.org.uk

21845shc20